
Spis treści

Informacje o autorach	iii
-----------------------------	-----

Wykaz akronimów	xvii
-----------------------	------

Przedmowa	xix
-----------------	-----

Część I. Zagadnienia wprowadzające	1
--	---

1. Charakter prawny i cele Unii Europejskiej (Adam Łazowski)	3
---	---

1.1. Uwagi wprowadzające	3
--------------------------------	---

1.2. Charakter prawny Unii Europejskiej	3
---	---

1.3. Specyfika Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej w okresie poprzedzającym wejście w życie Traktatu z Lizbony	4
---	---

1.4. Specyfika Unii Europejskiej oraz Euratomu po wejściu w życie Traktatu z Lizbony	5
---	---

1.5. Aksjologia Unii Europejskiej – wartości i cele	7
---	---

2. Członkostwo w Unii Europejskiej (Adam Łazowski)	11
--	----

2.1. Uwagi wprowadzające	11
--------------------------------	----

2.2. Akcesja do Unii Europejskiej	11
---	----

2.3. Zawieszenie praw członkowskich	13
---	----

2.4. Wystąpienie z Unii Europejskiej	14
--	----

3. Podział kompetencji w Unii Europejskiej	
(Robert Grzeszczak)	15
3.1. Zasada przyznania	15
3.2. Klasyfikacja kompetencji Unii Europejskiej	17
3.4. Zasada pomocniczości	20
3.5. Zasada proporcjonalności	23
4. Zakres obowiązywania prawa Unii Europejskiej	
(Robert Grzeszczak)	27
4.1. Zakres obowiązywania <i>ratione materiae</i>	27
4.2. Terytorialny zakres stosowania prawa Unii Europejskiej	29
4.3. Zakres obowiązywania <i>ratione personae</i>	34
4.4. Zakres obowiązywania <i>ratione temporis</i>	35
5. Kompetencje UE w stosunkach zewnętrznych i zawieranie	
umów międzynarodowych (Magdalena Słok-Wódkowska)	37
5.1. Unia Europejska jako podmiot prawa międzynarodowego	37
5.2. Kompetencje Unii Europejskiej do zawierania	
umów międzynarodowych	38
5.2.1. Uwagi wprowadzające	38
5.2.2. Kompetencja wyłączna Unii Europejskiej	
do zawierania umów międzynarodowych	39
5.2.3. Kompetencja wyłączna Unii Europejskiej	
do zawierania umów w zakresie kompetencji dzielonych	40
5.2.4. Kompetencja Unii Europejskiej do zawierania	
umów mieszanych	41
5.3. Rodzaje umów międzynarodowych zawieranych	
przez Unię Europejską	43
5.3.1. Uwagi wprowadzające	43
5.3.2. Umowy stowarzyszeniowe	43
5.3.3. Konwencje wielostronne	44
5.4. Członkostwo w organizacjach międzynarodowych	45
5.5. Procedura zawierania umów międzynarodowych	
przez Unię Europejską	47
6. Obywatelstwo Unii Europejskiej (Olga Hołub-Śniadach)	49
6.1. Prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania	
na terytorium państw członkowskich	51

6.2. Prawa polityczne	54
6.3. Prawo petycji do Parlamentu Europejskiego i prawo skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich	55
6.4. Inne prawa obywateli Unii	56

Część II. Instytucje i organy Unii Europejskiej 59

Instytucje i organy Unii Europejskiej (Maciej Górka)	61
1. Wprowadzenie	61
2. Rada Europejska	62
2.1. Uwagi ogólne	62
2.2. Skład	63
2.3. Organizacja pracy	64
2.4. Funkcje	65
3. Parlament Europejski	65
3.1. Uwagi ogólne	65
3.2. Skład i status członków	66
3.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	68
3.3.1. Prezydium	68
3.3.2. Konferencja przewodniczących	69
3.3.3. Konferencja przewodniczących Komisji	69
3.3.4. Grupy polityczne	69
3.3.5. Komisje parlamentarne	70
3.3.6. Sekretariat Generalny	70
3.3.7. Organizacja pracy	70
3.4. Funkcje	70
3.5. Rzecznik Praw Obywatelskich	71
4. Rada	72
4.1. Wprowadzenie	72
4.2. Skład	72
4.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	73
4.4. Funkcje	77
4.4.1. Funkcje prawodawcze	77
4.4.2. Funkcje kreacyjne	77
4.4.3. Funkcje kontrolne	78
4.4.4. Funkcje międzynarodowe	78

5. Komisja Europejska	79
5.1. Wprowadzenie	79
5.2. Skład i status członków	79
5.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	80
5.4. Funkcje	81
5.4.1. Funkcje kontrolne	81
5.4.2. Funkcje decyzyjne	81
5.4.3. Funkcje wykonawcze	82
5.4.4. Funkcje międzynarodowe	82
6. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej	82
6.1. Uwagi ogólne	82
6.2. Trybunał Sprawiedliwości	83
6.2.1. Skład i status członków	83
6.2.2. Struktura wewnętrzna	84
6.2.3. Właściwość	84
6.3. Sąd	85
6.3.1. Skład i status członków	85
6.3.2. Struktura wewnętrzna	86
6.3.3. Właściwość	86
6.4. Sądy wyspecjalizowane	87
6.4.1. Uwagi ogólne	87
6.4.2. Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej	87
6.5. Postępowanie	88
7. Trybunał Obrachunkowy	89
7.1. Uwagi ogólne	89
7.2. Skład i status członków	90
7.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	90
7.4. Funkcje	90
8. Organy doradcze i agencje	91
8.1. Komitet Ekonomiczno-Społeczny	91
8.1.1. Wprowadzenie	91
8.1.2. Skład i status członków	91
8.1.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	92
8.1.4. Funkcje	93
8.2. Komitet Regionów	93
8.2.1. Wprowadzenie	93

8.2.2. Skład i status członków	94
8.2.3. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	95
8.2.4. Funkcje	95
8.3. Agencje Unii Europejskiej	95
9. Europejski Bank Centralny	97
9.1. Uwagi ogólne	97
9.2. Struktura wewnętrzna	98
9.2.1. Rada Prezesów	98
9.2.2. Zarząd	98
9.2.3. Rada Ogólna	99
9.3. Funkcje	99
10. Europejski Bank Inwestycyjny	100
10.1. Wprowadzenie	100
10.2. Struktura wewnętrzna i organizacja pracy	100
10.2.1. Rada Gubernatorów	100
10.2.2. Rada Dyrektorów	101
10.2.3. Komitet Zarządzający	101
10.3. Funkcje	101
11. System instytucjonalny Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości Unii Europejskiej	102
11.1. Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa	102
11.2. Przestrzeń Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości Unii Europejskiej	104
Część III. Źródła prawa Unii Europejskiej	109
1. Prawo pierwotne Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak)	111
1.1. Źródła prawa UE – uwagi ogólne	111
1.2. Prawo pierwotne pisane	113
1.2.1. Traktaty stanowiące Unię Europejską (założycielskie)	114
1.2.2. Traktaty rewizyjne	115
1.2.3. Traktaty akcesyjne	116
1.2.4. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej	119
1.2.5. Inne akty prawa pierwotnego	120
1.3. Prawo pierwotne niepisane	121
1.3.1. Zasady ogólne prawa Unii Europejskiej	121

1.3.2. Rola Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w konstruowaniu zasad ogólnych	125
1.3.3. Funkcje ogólnych zasad prawa	127
1.3.5. Prawa podstawowe jednostek	128
1.3.6. Normy prawa zwyczajowego	129
2. Prawo pochodne Unii Europejskiej (Anna Zawidzka-Łojek)	131
2.1. Uwagi ogólne	131
2.2. Akty ustawodawcze i akty nieustawodawcze	132
2.2.1. Akty ustawodawcze	133
2.2.2. Akty nieustawodawcze	133
2.2.2.1. Akty delegowane	133
2.2.2.2. Akty wykonawcze	135
2.2.2.3. Akty „bez przymiotnika”	135
2.2.2.4. Porozumienia międzyinstytucjonalne	137
2.3. Rozporządzenia	138
2.3.1. Charakterystyka ogólna	138
2.3.2. Rozporządzenie jako część prawa krajowego	140
2.4. Dyrektywy	140
2.4.1. Charakterystyka ogólna	140
2.4.2. Transpozycja dyrektywy	142
2.5. Decyzje	144
2.6. Zalecenia i opinie	145
2.7. Akty nienazwane	147
3. Tworzenie prawa pierwotnego Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak)	149
3.1. Wprowadzenie	149
3.2. Zawieranie traktatów założycielskich	149
3.3. Procedury zmiany traktatów	150
3.4. Zwyczajna procedura zmiany (art. 48 ust. 2-5 TFUE)	151
3.5. Uproszczone procedury zmiany (art. 48 ust. 6-7 TUE)	153
3.5.1. Procedura kładki z zastrzeżeniem ratyfikacji	153
3.5.2. Procedura kładki <i>sensu stricto</i>	154
3.5.3. Incydentalne podstawy uproszczonych procedur zmiany traktatów	154

3.5.3.1. Incydentalna procedura kładki z zastrzeżeniem ratyfikacji	155
3.5.3.2. Incydentalna procedura kładki bez klauzuli ratyfikacyjnej	155
3.6. Zawieranie traktatów akcesyjnych	156
3.7. Legitymacja demokratyczna zawierania i zmiany traktatów	158
4. Stanowienie prawa pochodnego Unii Europejskiej (Anna Zawidzka-Łojek)	161
4.1. Uwagi ogólne	161
4.2. Inicjatywa ustawodawcza	162
4.3. Rola parlamentów narodowych w tworzeniu unijnego prawa pochodnego	165
4.4. Rodzaje procedur legislacyjnych	166
4.4.1. Zwykła procedura ustawodawcza	167
4.4.2. Specjalna procedura ustawodawcza	170
4.4.3. Przyjmowanie aktów prawnych przez Radę bez odwołania do zwykłej czy specjalnej procedury ustawodawczej	172
4.2.5. Wydawanie aktów unijnego prawa pochodnego przez Komisję	172
4.2.5.1. Wydawanie aktów przez Komisję na mocy upoważnienia traktatowego	172
4.2.5.2. Procedura komitologiczna	172
4.2.6. Wybór właściwej podstawy prawnej aktu unijnego	174
4.2.7. Rodzaje harmonizacji	176
4.2.8. Obowiązek uzasadnienia aktu unijnego	177
4.2.9. Obowiązek publikacji aktu	178
4.2.10. Udział instytucji doradczych: rola społeczeństwa obywatelskiego w stanowieniu unijnego prawa pochodnego, lobbying	178
5. Instrumenty Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (Anna Łabędzka)	181
5.1. Uwagi ogólne	181
5.2. Instrumenty WPZiB	182
5.2.1. Cele i ogólne wytyczne WPZiB	182
5.2.2. Decyzje Rady Unii Europejskiej	185

5.2.2.1. Decyzje Rady Unii Europejskiej ustanawiające działania operacyjne	185
5.2.2.2. Decyzja Rady UE powołująca Europejską Służbę Działań Zewnętrznych	186
5.2.2.3. Decyzje Rady Unii Europejskiej powołujące specjalnych przedstawicieli	187
5.2.2.4. Decyzje Rady Unii Europejskiej o zawarciu umów międzynarodowych	188
5.2.2.5. Decyzje Rady UE w sprawie środków ograniczających (decyzje nakładające sankcje)	189
5.3. Oświadczenia i deklaracje	192
6. Wykładnia prawa Unii Europejskiej (Anna Kalisz)	193
6.1. Wprowadzenie	193
6.2. Współpraca sądów krajowych z unijnymi przy dokonywaniu wykładni (sprawa unijna, pytania prejudycjalne)	194
6.3. Wykładnia prawa unijnego dokonywana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej	197
6.3.1. Wykładnia językowa	197
6.3.2. Wykładnia systemowa	201
6.3.3. Wykładnia celowościowo-funkcjonalna	203
6.4. Podsumowanie	206
Część IV. Prawo Unii Europejskiej a prawo państw członkowskich	209
Prawo Unii Europejskiej a prawo państw członkowskich (Anna Zawadzka-Łojek)	211
1. Wprowadzenie	211
2. Zasada pierwszeństwa prawa unijnego	212
3. Zasada skutku bezpośredniego prawa unijnego	219
3.1. Uwagi wstępne	219
3.2. Skutek bezpośredni przepisów traktatowych	220
3.3. Skutek bezpośredni rozporządzeń	223
3.4. Skutek bezpośredni dyrektyw	223
3.5. Pojęcie emanacji państwa	226
3.6. Skutek bezpośredni decyzji	227

3.7. Skutek bezpośredni umów międzynarodowych i aktów wydanych na ich podstawie	228
4. Zasada skutku pośredniego prawa unijnego (obowiązek prounijnej wykładni prawa krajowego)	229
5. Odpowiedzialność państwa członkowskiego za szkody powstałe wskutek naruszenia prawa unijnego	232
5.1. Uwagi ogólne	232
5.2. Sformułowanie zasady odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego	232
5.3. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego	234
5.4. Rozwinięcie zasady odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego	234
5.5. Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa członkowskiego z tytułu naruszenia prawa unijnego przez sąd krajowy orzekający w ostatniej instancji	237
5.6. Zasada autonomii proceduralnej	239

Część V. Sądowa kontrola przestrzegania prawa unijnego i współpraca sądów unijnych z sądami krajowymi

241

1. Skargi o stwierdzenie uchybienia prawu unijnemu przez państwo członkowskie (art. 258, 259 oraz 260 TFUE) (Alicja Sikora)	243
1.1. Skarga o stwierdzenie uchybienia na podstawie art. 258 TFUE	243
1.1.1. Znaczenie skargi o stwierdzenie uchybienia dla zapewnienia przestrzegania prawa unijnego	243
1.1.2. Postępowania w sprawie skargi o stwierdzenie uchybienia oraz skutki i charakter wyroku Trybunału	247
1.1.3. Skutki wyroku Trybunału na podstawie art. 258 TFUE	250
1.2. Skarga o nałożenie sankcji finansowych na podstawie art. 260 ust 2 i 3 TFUE	251
1.2.1. Geneza i charakter postępowania na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE	251
1.2.2. Zagadnienia stosowania art. 260 ust 2 TFUE	253
1.2.2.1. Charakter postępowania z art. 260 ust. 2 TFUE	253

1.2.2.2. Rodzaje i charakter sankcji finansowych na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE	253
1.2.2.3. Procedura nakładania sankcji finansowych na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE	254
1.2.3. Skarga na podstawie art. 260 ust. 3 TFUE	256
1.2.4. Skutki wyroku wydanego na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE	256
 2. Skarga o stwierdzenie nieważności aktu prawa Unii Europejskiej (art. 263 TFUE)	
(Sylwia Majkowska-Szulc)	259
2.1. Uwagi ogólne	259
2.2. Podmioty posiadające czynną legitymację procesową w zakresie skargi o stwierdzenie nieważności	260
2.3. Podmioty wyposażone w bierną legitymację procesową w zakresie skargi o stwierdzenie nieważności	263
2.4. Akty zaskarżalne w drodze skargi o stwierdzenie nieważności	264
2.5. Przyczyny stwierdzenia nieważności aktu prawa Unii Europejskiej	265
2.6. Termin na złożenie skargi o unieważnienie aktu prawa Unii Europejskiej	268
2.7. Zarzut bezprawności (art. 277 TFUE)	269
2.8. Skutki prawne orzeczenia w sprawie skargi o unieważnienie aktu prawa Unii Europejskiej (art. 264 TFUE)	270
2.9. Obowiązki instytucji, której akt został unieważniony – art. 266 TFUE	272
 3. Skarga na bezczynność instytucji (art. 265 TFUE)	
(Olga Hołub-Śniadach)	273
3.1. Uwagi wstępne	273
3.2. Legitymacja czynna	274
3.3. Procedura na podstawie art. 265 TFUE	275
 4. Skarga odszkodowawcza przeciwko Unii Europejskiej (art. 268 TFUE) (Monika Adamczak-Retecka)	
279	
 5. Postępowanie prejudycjalne (Agata Capik)	
283	
5.1. Charakterystyka postępowania prejudycjalnego	283

5.1.1. Uwagi ogólne	283
5.1.2. Podstawa prawna	284
5.2. Kompetencja do orzekania w trybie prejudycjalnym	286
5.2.1. Zakres podmiotowy	286
5.2.1.1. Ograniczenia jurysdykcji TSUE w postępowaniu prejudycjalnym	286
5.2.2. Zakres przedmiotowy	289
5.2.2.1. Wykładnia postanowień prawa pierwotnego Unii Europejskiej	289
5.2.2.2. Wykładnia postanowień prawa pochodnego Unii Europejskiej	290
5.2.2.3. Orzekanie o ważności aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej	291
5.3. Wystąpienie z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	291
5.3.1. „Sąd” w rozumieniu postanowień art. 267 TFUE	291
5.3.2. Decyzja sądu o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	293
5.3.2.1. Prawo do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	294
5.3.2.2. Obowiązek wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	295
5.3.2.3. Konsekwencje zaniechania wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	296
5.4. Przebieg postępowania prejudycjalnego	298
5.4.1. Treści i forma wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym	298
5.4.2. Przebieg postępowania prejudycjalnego przed Trybunałem Sprawiedliwości	300
5.5. Orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości w postępowaniu prejudycjalnym	301
5.6. Uproszczony tryb postępowania prejudycjalnego	303
5.7. Przyspieszony tryb prejudycjalny	303
5.8. Pilny tryb prejudycjalny	305
6. Spory pracownicze (art. 270 TFUE) (Olga Holub-Śniadach)	309

7. Inne podstawy jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (<i>Olga Hołub-Śniadach</i>)	313
7.1. Spory związane z funkcjonowaniem instytucji bankowych Unii Europejskiej (art. 271 TFUE)	313
7.2. Orzekanie na mocy klauzuli arbitrażowej (art. 272 TFUE)	314
7.3. Spory przedłożone na mocy kompromisu (art. 273 TFUE)	315
7.4. Kompetencja TSUE do wydawania opinii w trybie art. 218 ust. 11 TFUE	317
Literatura uzupełniająca	319